

ליש הוא רק בגימט' מ"ה כי הביטול בו הוא בהעלם ע"י מח שליט על הלב ומחבר שני הפכים "ביטול-יש", והוא ביטול יותר באיכות, ולעתיד איכות זה יתפשט על כל היש, שיהיה גם בכמות, וזהו גילוי העצמות נוסא הפכים.

הלכה ומנהג

האם הניגונים בתפילה הם בכלל "חציו לכם"

הרב אברהם אלאשוילי

מעורכי המהדורה החדשה של שוע"ר

בשוע"ר הל' יו"ט סי' תקכט סוס"י כותב אדה"ז: "ועכשיו שמאריכים בניגונים בתוך התפלה אין זה עולה בכלל חציו לה', אלא בכלל לכם הוא". [הכוונה לניגונים שהחזן לבדו מנגן ומאריך בתפלה, משא"כ נגון הזמירות ע"י הצבור – ראה שוע"ר סי' רפא ס"ג].

והנה רבים מתקשים בדברי אדה"ז במה שכתב שהניגונים "בכלל לכם הוא", שהרי מקור דבריו הוא מדברי רש"ל (ביש"ש חולין פ"א סי' נ) שכתב גבי שליח צבור שקולו ערב ומאריך בתפלתו: "שלא להאריך בשום ענין שלא ברצון הקהל, אפילו בשבתות וימים טובים", ומסיים הרש"ל: "ואף ברצון הקהל יותר מדאי מגונה, כי אין זה לא מחציו לה' ולא מחציו לכם". וכן כתב גם המג"א בריש סי' תקכט: "מה שמאריכין החזנים בניגונים, אין זה מחציו לה' וחציו לכם". ואם כן מהיכן לקח אדה"ז לכתוב שהניגונים "מכלל לכם הוא"?

[ויש שרוצים להגיה בדברי אדה"ז עקב שאלה זו במקום "אלא בכלל לכם הוא" – "ולא בכלל לכם הוא". והנה מלבד זה שבכל הדפוסים של שוע"ר מופיע הלשון "אלא בכלל לכם הוא", הנה גם הלשון "בכלל לכם הוא" מורה שהגירסא הנכונה היא "אלא", כי אם כוונתו שאינו עולה גם בכלל "לכם", היה לו לומר "וגם לא בכלל לכם". וכן משמע גם מסיום הלשון "הוא", שהיא סיומת שמתאימה לתיבת "אלא"].

ועוד יש להקשות, דבהל' ר"ה סי' תקפד ס"ו כותב אדה"ז: "בראש השנה מאריכין בפיוטים ובתפלות עד חצות היום לכל הפחות, ואם חל בשבת אין להאריך יותר מחצות, אבל בחול יכול להאריך יותר, במה דברים אמורים בפיוטים ובתפלות, אבל בניגונים אין להאריך יותר מחצות, כיון שהוא יום טוב". כלומר "כיון שהוא יו"ט", צריך לקיים "חציו לכם" ולאכול סעודת יו"ט, ולכן אין לחזן להאריך בניגונים, אף שבפיוטים יכולים להאריך. וההסבר לזה הוא: הפיוטים הם מחציו לה', ולכן יכול להאריך בהם על חשבון "חציו לכם" (בר"ה), ואילו הניגונים אינם לא מחציו לה' וגם לא מחציו לכם, ולכן אינו יכול להאריך בהם על חשבון "חציו לכם". ואם כן הרי מבואר בזה שהניגונים אינם אפילו מחציו לכם, ואיך כתב אדה"ז בסי' תקכט שהם "בכלל לכם"?

ויש לומר הביאור בזה על פי דיוק בלשונו הזהב של אדה"ז, דהנה לשון הרש"ל הוא "אין זה לא מחציו לה' ולא מחציו לכם". ועד"ז כתב המג"א "אין זה מחציו לה' וחציו לכם". הם מדגישים בלשונם שהניגונים אינם "מחציו לכם", ואילו אדה"ז דייק בלשונו וכתב "אלא בכלל לכם הוא", לא כתב שהוא "בכלל חציו לכם", אלא "בכלל לכם". כלומר, אדה"ז לומד בדבריהם שכוונתם שהניגונים אינם בגדר ההלכתי של "חציו לכם", שלא יוצאים י"ח "חציו לכם" ע"י שמיעת נגונים מהחזן, אלא באכילה ושתייה דוקא. ולכן כותב אדה"ז בסי' תקפד שאין להאריך בניגונים יותר מחצות היום "כיון שהוא יו"ט", כי בניגונים בלבד לא ניתן לקיים את החיוב של "חציו לכם", אלא צריך לקיימו באכילה ושתייה. אבל אין זה שולל את המציאות שהנגונים הם בכלל "לכם", שהרי נהנים משמיעתם. ופרט זה מוסיף אדה"ז בסי' תקכט על דברי הרש"ל והמג"א, שכן ע"פ דבריהם לא מובן: אם הניגונים אינם מחציו לה' ולא מחציו לכם, אז מה הם כן? ולכן מבאר אדה"ז שכוונתם שאינם בגדר ההלכתי של "חציו לה'" ו"חציו לכם", אבל מבחינת המציאות הם "בכלל לכם".

והוספה זו של אדה"ז אינה רק להבהרת הדברים, אלא היא גם נתינת טעם, מדוע הניגונים שבתוך התפלה אינם עולים בכלל חציו לה', אף שהתפלה היא מ"חציו לה'", וההסבר הוא, כיון שהנגונים הם "בכלל לכם".

